

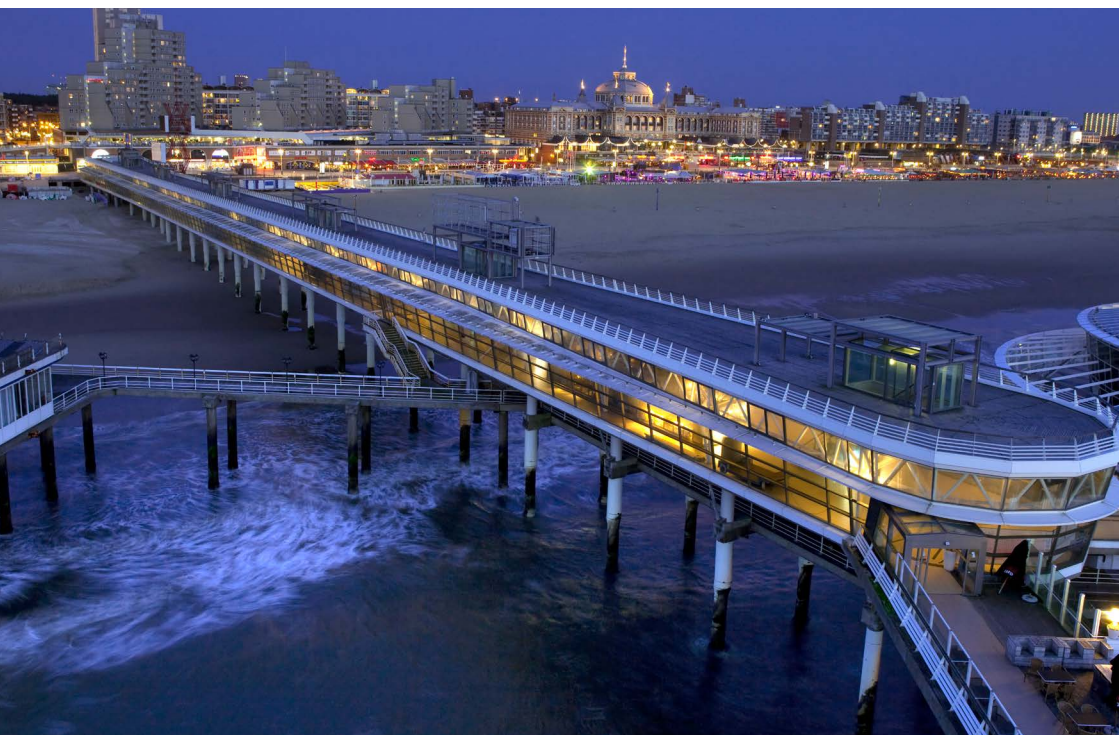

Den Haag

Haags Gemeentearchief

De kortste geschiedenis van Den Haag

Stad van Vrede en Recht

De kortste geschiedenis van Den Haag

De geschiedenis van Den Haag in een notendop, die bieden we u graag aan. Een blik op het verleden, waardoor u de stad met andere ogen gaat bekijken, of die u nieuwsgierig maakt naar meer verhalen over de Haagse historie. Wij helpen u daar graag bij. Onze archieven en collecties staan tot uw beschikking. U kunt deze raadplegen in onze studiezaal. Veel is ook te vinden op www.haagsgemeentearchief.nl. Parels uit de collectie tonen wij in het Atrium van het Haagse stadhuis en in De Galerij in de tramtunnel onder het Spui. U bent van harte welkom.

De medewerkers van het Haags Gemeentearchief

Kaart van Den Haag in 1580

Vroege bewoning, hof en dorp (1230-1568)

De oudste archeologische vondsten in het Haagse gebied zijn gedaan in Ypenburg en in de omgeving van het Binnenhof. Sporen uit de Bronstijd en IJzertijd zijn gevonden in de omgeving van de Grote of Sint-Jacobskerk, op het Lange Voorhout en aan de Van Hogenhoucklaan. Ook de Romeinen wisten het gebied te vinden. Restanten van Romeinse forten zijn onder andere in Ockenburgh en bij de Scheveningseweg aangetroffen.

In de middeleeuwen werden de fundamenten voor de huidige stad gelegd, in een toen vrijwel leeg landschap op de grens van het ontgonnen veen en het woeste bos- en duingebied langs de kust. Rond 1230 kocht Floris IV, graaf van Holland, een 'hof' in een gebied dat bekend stond als Die Haghe. Hij, en na hem zijn zoon en kleinzoon, bouwden dat hof - ons latere Binnenhof - uit. Er kwam onder andere een grote zaal op de plek waar nu de Ridderzaal staat. Het hof in Die Haghe werd de vaste plek waar de graven van Holland verbleven. Daarmee veranderde Den Haag in een bestuurscentrum, want die Hollandse graven namen ambtenaren mee die belast waren met onder andere wetgeving en rechtspraak. Voor de graaf en zijn gevolg moest natuurlijk gezorgd worden, en ook dat betekende dat er steeds meer mensen in het gebied kwamen wonen. In de omgeving van het hof ontstond een klein dorp.

In de veertiende eeuw floreerde in Die Haghe de handel en lakenindustrie, en kreeg het dorp een eigen rechtbank, vroedschap en lokaal bestuur. Den Haag leek in alles op een stad, maar kreeg géén stadsrechten en ook niet de verdedigingsmuren die daarbij hoorden. Vanaf 1433 maakte het graafschap Holland onderdeel uit van het Bourgondische rijk. Dat betekende dat Den Haag nu vooral de verblijfplaats was van stadhouders. Het bleef een belangrijk regionaal bestuurscentrum.

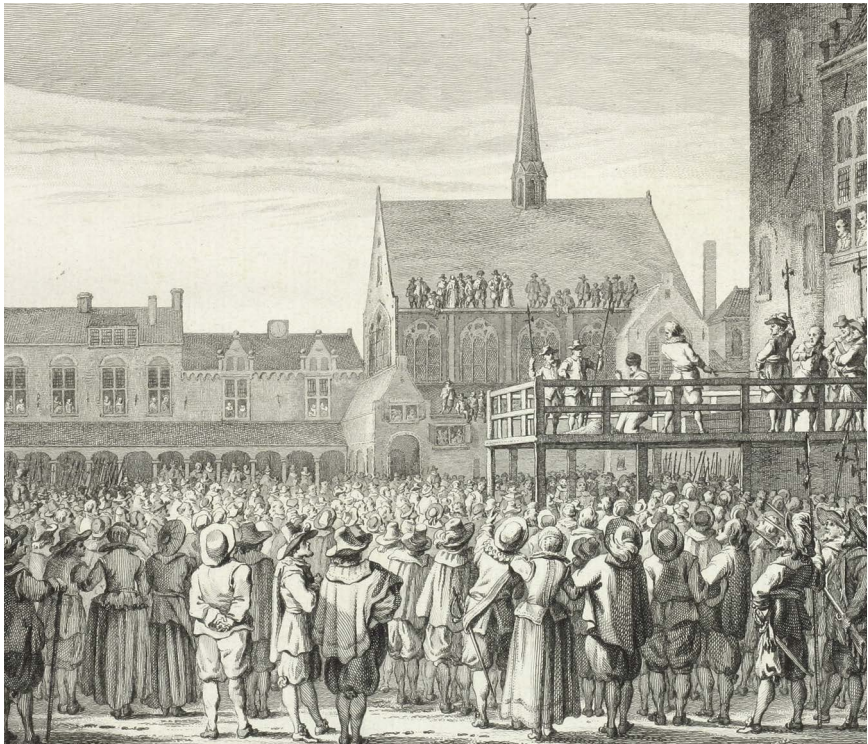
Vanaf 1482 hoorden de Nederlanden bij het grote Habsburgse rijk, dat niet geliefd was bij de bevolking vanwege de bureaucratie, centralisatiedrang en harde aanpak van protestanten. In 1528 viel Maarten van Rossum Den Haag binnen. De roofridder en zijn mannen plunderden het dorp. Daarna raakte Den Haag verder in verval door branden en epidemieën. Economische malaise leidde vervolgens tot protesten in de Nederlanden en zelfs in 1568 tot de Opstand, ook wel de Tachtigjarige Oorlog genoemd; de strijd tussen de Nederlanden en de Spaans-Habsburgse koning.

De strijd tussen de Spanjaarden en het opstandige Holland ging gepaard met veel geweld. Omdat Den Haag niet werd beschermt door vestingmuren, besloot stadhouder Willem van Oranje samen met zijn bestuursapparaat naar het ommuurde Delft te verhuizen. Dat beviel die stad zo goed dat het stadsbestuur van Delft in 1575 voorstelde het verpauperde Den Haag met de grond gelijk te maken. Maar daar ging Willem van Oranje niet in mee. Toen een jaar later de opstandelingen aan de winnende hand waren vestigde hij zich weer in Den Haag. Dat werd daarmee opnieuw regeringscentrum: vergaderplaats van de Staten van Holland en vanaf 1585 ook van de Staten-Generaal. Den Haag bloeide langzaam weer op.

Er volgde een periode van religieuze en politieke onrust, met soms dodelijke slachtoffers tot gevolg, zoals Johan van Oldenbarnevelt. Deze oude raadspensionaris werd in 1619 na een conflict met stadhouder prins Maurits onthoofd op het Binnenhof.

Den Haag beleefde in de zeventiende eeuw een periode van economische voorspoed. Holland stond op de drempel van de Gouden Eeuw en het hof van stadhouder Frederik Hendrik gaf Den Haag allure. Op een aantal plekken in de stad zijn daar nog sporen van te zien, zoals de prachtige schilderijen in het Huis ten Bosch. Het stadhoudelijk hof en het landsbestuur in Den Haag waren ook goed voor de kleine middenstand. Veel Haagse burgers verdienden hun brood door producten te maken voor de vele diplomaten en hoge ambtenaren in de stad. Anderen vonden werk in de wapenindustrie, in boekhandels, boekdrukkerijen en bierbrouwerijen. Het aantal inwoners steeg van 16.000 in 1622, naar 24.000 in 1670 en zelfs tot 30.000 in 1700.

Aan de Prinsessegracht en omgeving kwamen nieuwe grote woonhuizen en fraaie paleizen verrezen aan het Voorhout. Den Haag was zonder twijfel een stad geworden, maar juridisch bleef het een dorp. 'Een dorp der steden, waar iedere straat een stad is', schreef de Haagse bestuurder, componist, geleerde en dichter - maar ook ontwerper van de Scheveningseweg! - Constantijn Huygens.

1777. Onthoofding van Johan van Oldenbarnevelt op het Binnenhof op 13 mei 1619
Drent door P. Vinkelaar

In die tijd, we spreken dan over de tweede helft van de zeventiende eeuw, waren de verschillen in welstand tussen de bewoners van Haags grondgebied 'op het zand' en 'op het veen', zoals we die nu nog steeds kennen, al zichtbaar. Op de hoger gelegen delen – op het zand – woonden veel rijken, terwijl de minderbedeelden in de buurt van het Spui op het veen woonden.

Den Haag bleef het toneel van politieke conflicten, die soms zeer ernstig uit de hand liepen. Op 20 augustus 1672 vond een spraakmakende politieke moord in Den Haag plaats. Toen lynchten woedende Oranje-aanhangers en leden van de Haagse schutterij bij de Gevangenpoort, de gebroeders Johan en Cornelis de Witt.

In de Gevangenpoort wordt hun verhaal nog steeds verteld. Filosoof en wiskundige Baruch Spinoza, toen wonend op de Paviljoensgracht in Den Haag, was zo geschokt door deze moord dat hij 's nachts een pamflet schreef met de titel *Ultimi Barbarorum* (jullie zijn de ergste barbaren) met de bedoeling het bij de Gevangenpoort op te hangen. Dat deed hij uiteindelijk niet. Zijn huisbaas, Hendrik van der Spyck, wist hem daarvan te weerhouden door de voordeur op slot te draaien.

De achttiende eeuw was voor de Republiek een tijd van stagnatie. Maar Den Haag deed het relatief goed, zeker vergeleken met steden als Delft en Leiden.

De aanwezigheid van regering, diplomaten en hoge ambtenaren in de stad verzekerde de middenstand van omzet. De bevolking bleef dan ook groeien tot ruim 38.000 in 1795, maar de mensen werden wel armer. Steeds meer Hagenaars woonden noodgedwongen in piepkleine huisjes of kamers en raakten afhankelijk van 'de bedeling'. Dat was een voorziening die vaak door kerken werd verzorgd om in de eerste levensbehoeften te voorzien van burgers die in armoede leefden.

1798. Volksfeest in Den Haag op 19 mei 1798 ter gelegenheid van de aanneming van de Staatsregeling voor het Bataafse Volk. Deze staatsregeling wordt beschouwd als de eerste Nederlandse grondwet. Gravure van Reinier Vinkeles

Dankzij de Fransen eindelijk een stad? (1795-1815)

In de winter van 1794-1795 trokken revolutionaire Franse legers de Republiek binnen. Dat leidde tot de vlucht van stadhouder Willem V via Scheveningen naar Engeland. Het bestuur van de Republiek bleef zogenaamd zelfstandig, maar stond wel degelijk onder Frans gezag. Nederland heette toen de Bataafse Republiek, maar was in feite een provincie van Frankrijk.

In 1806 verloor de Republiek alle zelfstandigheid. De Franse keizer Napoleon Bonaparte maakte van Nederland het Koninkrijk Holland en stelde zijn broer Lodewijk Napoleon aan als koning. Die riep in 1806 bij een bezoek Den Haag tot stad uit, maar veel voorrechten waren toen niet meer aan deze titel verbonden. De hoge kosten van de napoleontische oorlogen, de stagnerende handel en het vertrek van het hof van koning Lodewijk Napoleon in 1808 naar Amsterdam waren slecht voor de Haagse economie. Het inwonertal groeide niet meer en zo'n twintig procent van de bevolking was echt arm. Hele wijken raakten in verval.

Na de inlijving van Nederland bij het Eerste Franse Keizerrijk in 1810 groeide het verzet tegen de Fransen. In november 1813 werd Napoleon verslagen en verlieten de Fransen de stad. Onmiddellijk hierna landde de Prins van Oranje, zoon van de laatste stadhouder, bij Scheveningen. Hij werd in 1815 uitgeroepen tot koning Willem I en koos Den Haag tot regeringscentrum van het land. De hofstad was weer in ere hersteld.

Regeringsstad van het koninkrijk (1815-1880)

In Den Haag, regeringsstad van het Koninkrijk der Nederlanden, nam hierna de bevolking weer toe. Het bevolkingsaantal groeide tot 70.000 inwoners in 1850. Burgemeester Copes van Cattenburch zorgde voor de oprichting van een Stedelijk Badhuis in Scheveningen en ontvouwde ook de eerste plannen voor een zeehaven op Haags grondgebied. In 1843 kreeg Den Haag een spoorverbinding met Amsterdam en vanaf 1847 ook met Rotterdam.

Het was echter niet alleen voorspoed. De tweede helft van de negentiende eeuw was ook onrustig door hongerrellen. Revolutionaire bewegingen in het buitenland hadden ook aanhangers in Nederland. De bevolkingsgroei van Den Haag versnelde. Voor de uitdijende overheid en vooral voor de snelgroeiende metaal- en meubelindustrie was personeel nodig, dus velen kwamen naar Den Haag om er te gaan werken en wonen.

1830. Uitzicht op het Stedelijk Badhuis (gebouwd in 1828) vanaf het strand. Ingekleurde penlithografie door E. Huijgens

1865. Titelblad van de Tram-way March Galop, een muziekstuk ter ere van de eerste Haagse paardentram in 1864.

Het Willemspark, de Schilderswijk, het Zeeheldenkwartier en de Archipelbuurt werden gebouwd. Het stedelijk leven moderniseerde in hoog tempo; in 1864 vond de opening van de eerste paardentramlijn naar Scheveningen plaats en een jaar later kreeg Den Haag de eerste gemeentelijke HBS (Hogere Burger School, vergelijkbaar met het huidige VWO). In 1870 werd de spoorverbinding met Utrecht aangelegd. Dat was ook het jaar waarin station Hollandse Spoor in gebruik werd genomen, toen nog op Rijswijkse grond, maar dat gebied werd al gauw door Den Haag ingelijfd.

De gemeente begon eind negentiende eeuw te investeren in de aanleg van riolering, waterleiding en gas. De welvaart steeg snel, maar de armen profiteerden hier nauwelijks van. Dit leidde ertoe dat de arbeidende klasse zich, in navolging van de katholieken en de orthodox-protestanten, begon te organiseren.

Ongekende bloei (1880-1940)

Industrie en handel namen in de negentiende eeuw een vlucht. De groeiende welvaart leidde ook tot een groter winkelaanbod. Vanaf 1885 konden de Haagse dames winkelen in de prachtige Passage. En Den Haag kreeg nog meer grandeur door de bouw van het Kurhaus en diverse andere grote hotels in Scheveningen. Schilders als Hendrik Willem Mesdag, Jozef en Isaac Israëls, Jan Hendrik Weissenbruch en Anton Mauve vestigden zich in Den Haag en maakten indruk met hun vernieuwende impressionistische stijl. Het Gemeentemuseum heeft veel werken van deze 'Haagse School' schilders in de collectie. Eén van de meest indrukwekkende schilderstukken is het Panorama Mesdag, dat nog steeds bewonderd kan worden in het panoramagebouw aan de Zeestraat. Ook op letterkundig gebied telde Den Haag mee, met schrijvers als Marcellus Emants, Willem Kloos en Louis Couperus. Van de laatste zijn de beroemde woorden 'zo ik iets ben, ben ik een Hagenaar'.

Vanaf 1900 kwam de gemeente in actie om de krotten en sloppen in de binnenstad te saneren en nieuwe, betere woningen voor de arbeiders te bouwen. Het ambtelijke apparaat groeide in deze periode zeer snel, vooral door de groei van het aantal gemeentelijke taken en door de aanhoudende bevolkingsgroei. In 1899 telde Den Haag 200.000 inwoners. Scheveningen kreeg vlak daarvoor, in 1894, een ramp te verwerken: een hevige storm vernietigde het grootste deel van de vissersvloot. Toch duurde het nog tot 1904 voordat de Scheveningse vissers over een echte haven konden beschikken.

Den Haag kennen we nu als stad van Vrede en Recht. Dat begon al in 1893 met de eerste internationale conferentie over privaatrecht en daarna in 1899 met de eerste internationale vredesconferentie in Huis ten Bosch, gevolgd door een tweede in 1907. Die laatste twee conferenties staan bekend als de 'Haagse Vredesconferenties' en leidden tot de bouw van het Vredespaleis. Dat moest de plek worden waar staten hun internationale conflicten konden beslechten door 'arbitrage' en dus zonder geweld. Het Vredespaleis werd in 1913 in gebruik genomen, maar tot vreedzame bemiddeling kwam het toen nog niet. Er volgden eerst twee wereldoorlogen. De Eerste Wereldoorlog leidde, ook in Nederland, tot grote voedseltekorten. Er was voedseldistributie en rantsoenering, maar desondanks waren er hongerrellen waarbij ook doden vielen, onder andere in de Zeeheldenbuurt.

1900. De pletterij van de firma Enthoven aan de Pletterijkade.

Geïnspireerd door de ontwikkelingen in Duitsland vond Pieter Jelles Troelstra het eind 1918 tijd voor een socialistische revolutie in Nederland. Zijn oproep vond echter nauwelijks gehoor. In plaats van een revolutie betuigde de bevolking steun aan het koningshuis met een massale Oranje-demonstratie op het Malieveld.

Den Haag heeft een bijzondere verbondenheid met de Indische gemeenschap. Niet voor niets heeft een van de Haagse buurten de naam 'Archipel' gekregen. Den Haag was dan ook dé plek waar bestuurders en militairen die in Nederlands-Indië werkten tijdens hun verlof in Nederland verbleven. Na de Tweede Wereldoorlog, toen Indonesië de onafhankelijkheid uitriep, werd Den Haag het 'thuis' voor veel Indische Nederlanders die gedwongen waren dat land te verlaten. In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw groeide de stad verder.

April 1937. Het Haags crisis comité brengt de collecte van 3 april onder de aandacht van het publiek op het Buitenhof. Foto door H.G.L. Schimmelpenninck

Veel organisaties, bedrijven en instellingen vestigden er hun kantoren, waaronder grote oliemaatschappijen als Shell en Esso. Ook daarvan zijn de sporen in de stad nog zichtbaar, getuige het Shell-gebouw aan de Oostduinlaan in het Benoordenhout en het markante Esso-gebouw, 'de Rode Olifant', aan het eind van de Utrechtsebaan. In 1923 kreeg de stad meer ruimte door de annexatie van Loosduinen. Kort daarna werd ook de crisis van de jaren dertig voelbaar. Veel Hagenaars raakten hun baan kwijt. Den Haag kreeg er in 1935 een bijzonder gebouw bij: het door de befaamde architect H.P. Berlage ontworpen Gemeentemuseum.

Den Haag telde veel voetbal- en andere sportverenigingen. Voetbalclub ADO streefde wat betreft sportieve prestaties chique clubs als HVV en HBS voorbij en werd daarna, tijdens de Tweede Wereldoorlog, zelfs twee keer landskampioen. Ook kunst en cultuur leken zich wat minder van de crisis aan te trekken, zoals het Kurhaus-cabaret onder leiding van Louis Davids, waar menig Hagenaar van genoot.

Den Haag in de Tweede Wereldoorlog (1940-1945)

De Tweede Wereldoorlog trof Den Haag zwaar. Toenmalig burgemeester De Monchy onderscheidde zich door zijn principiële houding tegenover de bezetter en moest daarom al in september 1940 vertrekken. De NSB'er Harmen Westra werd in 1942 zijn opvolger. In datzelfde jaar begon de deportatie en uitroeiing van de Joodse gemeenschap van Den Haag, na die van Amsterdam de grootste van Nederland. Den Haag telde in 1940 17.000 Joodse inwoners. Velen woonden in het gebied achter de Nieuwe Kerk aan het Spui, maar ook in andere Haagse buurten en wijken. Een grote Joodse gemeenschap was gevestigd in Scheveningen. De meeste Haagse Joden overleefden de oorlog niet.

In 1942 begon, op bevel van de Duitse bezetter, de sloop van grote delen van de stad om de aanleg van de Atlantikwall mogelijk te maken. Naast de sloop van delen van wijken werden sommige buurten tot 'spookstad' verklaard: de bewoners moesten weg, de huizen bleven leeg. Ongeveer 135.000 burgers verlieten om die reden gedwongen hun huizen. In 1943 werd het leven nog moeilijker: de bezetter pakte steeds meer jonge mannelijke Hagenaars op voor tewerkstelling in Duitsland. Het verzet nam daarna duidelijk toe. In het najaar van 1944 werden vanaf Haags grondgebied Duitse V2-raketten op Londen afgevuurd. In een poging deze wapens uit te schakelen begingen de Britten op 3 maart 1945 een catastrofale blunder: per ongeluk bombardeerden ze het Bezuidenhout en het Korte Voorhout. Naar schatting kwamen tenminste 550 Hagenaars hierbij om het leven en brandden meer dan 1800 panden uit. Maar de ellende was nog niet compleet. Tijdens de laatste oorlogswinter ontstonden grote voedseltekorten en stierven ongeveer 2100 Hagenaars van de honger. Op 8 mei 1945 volgde eindelijk de bevrijding van Den Haag.

**BEPERKTE
BEWEGINGSVRJHEID
VOOR JODEN**
VERORD. 20/1941

Na de oorlog... wederopbouw, welvaart en immigratie (1945-nu)

De oorlog had in Europa diepe wonden geslagen. In 1948 werd daarom in Den Haag, in de Ridderzaal, onderhandeld over meer Europese samenwerking. Na dit 'Congres van Europa' groeide de Europese eenheid met horten en stoten, met uiteindelijk als resultaat de huidige Europese Unie. Ondertussen zette het Haagse gemeentebestuur alles op alles om de stad in zo kort mogelijke tijd weer in oude luister te herstellen. Stadsarchitect W.M. Dudok ontwikkelde hiervoor de plannen. De schade moest hersteld worden, verwoeste gebouwen herbouwd en ook waren nieuwe huizen nodig. Want niet alleen Hagenaars wilden een woning, maar ook ruim 30.000 Indische Nederlanders zochten en vonden huisvesting in Den Haag, dat daaraan de bijnaam 'de Weduwe van Indië' dankt. Deze nieuwkomers wisten na enige tijd een eigen plek te vinden in de Haagse samenleving en zorgden in de jaren vijftig voor een nieuwe muzikale stroming in Nederland: de Indo-rock, met aanvankelijk The Tielman Brothers als belangrijkste vertegenwoordiger.

1952. In de Beverwaardstraat (Moerwijk) wordt de 1000e woning van de woningbouwvereniging 's-Gravenhage opgeleverd. Foto door Stokvis

Ca. 1985. Barry Hay en George Kooymans van de popgroep Golden Earring op het terras van De Posthoorn bij het Lange Voorhout. Foto door Stokvis

Andere gewaardeerde Hagenaars uit de wereld van kunst en cultuur met een Indische achtergrond traden later naar buiten, zoals Wieteke van Dort, Yvonne Keuls, de voormannen van Kane en Barry Hay, leadzanger van de Golden Earring. Den Haag is sowieso een belangrijke bakermat gebleken van Nederlandse (pop) muziek, met hoofdrollen voor internationaal bekende bands als Shocking Blue, Q65, de Dutch Swing College Band en recenter Hallo Venray, Anouk en Di-rect. In 1958 bereikte Den Haag met 606.825 inwoners de grootste bevolkingsomvang ooit. Daarna zette een daling van het inwonersaantal in. Veel Hagenaars verhuisden naar de randgemeenten.

De industriële bedrijvigheid nam sterk af ten gunste van de dienstensector. Maar in de jaren zestig was er wel sportief succes. Zo vierde in 1968 voetbalminnend Den Haag feest: ADO won onder leiding van trainer Ernst Happel voor het eerst de KNVB-beker door Ajax in het Zuiderpark te verslaan met 2-1.

In de jaren zeventig stagneerde de uitvoering van grootscheepse plannen voor modernisering van het centrum. Het Centraal Station en het Prins Bernardviaduct kwamen nog tot stand, maar andere plannen stuitten op breed maatschappelijk verzet. Onder druk van actiegroepen en bewoners begon de gemeente met stadsvernieuwing in de Schilderswijk en Transvaal. Deze twee wijken moesten omgaan met slechte huisvesting, hoge werkloosheid en in relatief korte tijd veel nieuwkomers uit Suriname, Turkije, Marokko en de Antillen.

Voor een vrolijke noot zorgden vanaf de jaren zeventig Kees van Kooten en Wim de Bie. Zij wisten in hun satirische tv-programma's veel Haagse typetjes te vereeuwigen, zoals de 'vrije jongens' Jacobse en Van Es. Bovendien bleef Den Haag een muziekstad van betekenis dankzij het Northsea Jazz Festival, Parkpop,

1980. Kees van Kooten en Wim de Bie presenteren als typetjes F. Jacobse en Tedje Van Es het boek 'Het gat in de hand van Nederland' van Flip de Kam en Frans Nypels. Foto door Stokvis

2015. Skyline van Den Haag, gezien vanaf het Plein. Foto: Gemeente Den Haag

de Koninginnenach en poppodium Paard van Troje. In 1981 zong Harrie Jekkers onder het pseudoniem Harrie Klorkestein (een verhaspeling van de naam van zijn band, Klein Orkest) het chauvinistische 'Oh oh Den Haag'. Dat werd al snel het officiële volkslied van de stad. Stripheld Haagse Harry, een creatie van Marnix Rueb, maakte het plat Haags taalgebruik populair, ook buiten de stadsgrenzen.

Binnen de lokale politiek namen de tegenstellingen toe. Van 1986 tot 1990 regeerde een progressief meerderheidscollege, dat uiteindelijk viel over de bouw van het nieuwe Stadhuis aan het Spui. De komst van dit 'IJspleis' luidde echter wel een periode van stedelijke vernieuwing in, vooral in het centrum van de stad. Het Theater aan het Spui, wooncomplex De Resident, de nieuwe gebouwen van de ministeries van Infrastructuur en Milieu, Justitie en Veiligheid en de tramtunnel gaven het Haagse stadsgezicht een markante mengeling van historische en moderne architectuur.

Den Haag bouwde ook nieuwe wijken. Aan de grenzen van de stad verrezen Wateringse Veld, Ypenburg, Leidschenveen en Vroondaal. De voormalige industrieterreinen Binckhorst en Laakhaven werden omgevormd tot creatieve woon-werk hotspots. De stad van Vrede en Recht werd bovendien in toenemende mate de thuisbasis van internationale instellingen zoals het Internationaal Strafhof, Europol en de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW), dat in 2013 de Nobelprijs voor de Vrede won.

ca. 1952. Het Vredespaleis in Madurodam. Foto door JosPé

Foto voorkant en detail achterkant: **2013**. Scheveningen met verlichte Pier door Jurriaan Brobbel

Deze uitgave is gebaseerd op teksten van Thimo de Nijs en Rolf Bartels.

Thimo de Nijs (1966) is als historicus verbonden aan de Universiteit Leiden en was onder meer redacteur en mede-auteur van de *Geschiedenis van Holland* (Hilversum 2002-2003) en het derde deel van *Den Haag. Geschiedenis van de stad* (Zwolle 2005).

Rolf Bartels (1965) studeerde maatschappijgeschiedenis en journalistiek. Hij is freelance redacteur. Zijn belangstelling gaat vooral uit naar de nieuwste geschiedenis, de multi-etnische samenleving, culturele ontwikkeling en media.

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag
Haags Gemeentearchief
Spui 70
2511 BT Den Haag
haagsgemeentearchief.nl
haagsgemeentearchief@denhaag.nl

Tekst Thimo de Nijs, Rolf Bartels,
Haags Gemeentearchief

Afbeeldingen Haags Gemeentearchief

Maart 2025